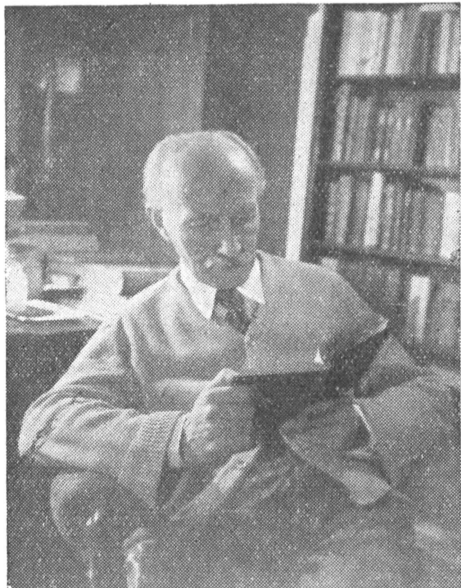

Benedek Marcell 70 éves

1904 tavaszán Rostand Napkeleti királykisasszony című darabját hirdetik a Nemzeti Színház plakátjai kitűnő szereposztásban. A műfordító tizennyolc éves fiatalember, bölcsészhallgató, tavaly még a Barcsay utcai gimnázium diákja, most feszült figyelemmel lesi a nagy színeszek ajkáról saját szavait, rímeinek csengését: Benedek Marcellnek hívják. Közben már új színházat is szervez ez a fiatalember egyetemista barátaival. Egy margitszigeti séta közben, az akkor még szintén tizenkilenc-húsz éves Lukács Györggyel beszélgetve, vitatkozva egy új színház terve bontakozik ki képzeletükben. Egy *újfajta* színház terve, amely diadalra vihetné a realista drámairodalom nálunk még ismeretlen remekeit, és az új drámák előadásához új, realista játéktílust teremtene. Hevesi Sándor a Nemzeti Színház rendezője, aki csak néhány évvel idősebb a kezdeményező fiataloknál, mellőljük áll és 1905-ben életre kel az új színház, a *Thália*.

Közben az egyetemet sem hagyják cserben a színházalapító fiatalok. Benedek Marcell Riedl Frigyes tanítványa az egyetemen, de Riedl már a második mester, a fiatal filozófer életében, mert az első az író-apa, Benedek Elek, a székegy mesemondó, akinek nevét régóta ismerte és tisztelte már ekkor az egész ország. 1912-ben megszületik Benedek Marcell első nagy műve, a Victor Hugo-monográfia, utána sorra egymásután re-

gények, színjátékok, elbeszélések. Gyors érvényesülés, jelentős eredmények, mi állíthatja meg, vagy mi térítheti el az író, vagy a tudós révbeérkezésétől ezt a művelt, fiatal tanárt? Az 1918-as polgári demokratikus forradalom idején meghívják a budapesti egyetemre és a Tanácsköztársaság meghagyja a katedrán, bár senki előtt sem titok, hogy Benedek Marcell nem kommunista. Az ellenforradalom azonban még a középiskolai tanítástól is eltűntja — mint veszélyes kommunistát.

A háromgyerekes családapja elveszti állását, de munkanélkül egy napra sem marad. Irodalomnépszerűsítő könyveket ír és bevezetőket, előszavakat, irodalmi lexikont szerkeszt, irodalmi breviáriumokat, antológiákat állít össze és fordít szinte szakadatlanul, évtizedeken át. Munkájában nem a vágyai-tervei vezérlik legtöbbször, hanem kiadói, színházi megrendelések, pillanatnyi szükségletek, gyakorlati szempontok. De éppen az a tanulságos és felemelő Benedek Marcell pályájának ebben a szakaszában — a férfikor legtermékenyebb alkotó-évtizedeiben —, hogy ezt a százféle irodalomközvetítő-irodalomnépszerűsítő és fordítói munkát milyen szenvedéllyel, milyen művészettel és tudományos lelkiismeretességgel vállalta és végezte. Napi kenyérkereső fordítói-írói munkáját úgy tudta elvégezni, hogy az évek múltával a megalkuvás nélküli írói magatartás egyik szép példájává nőtt. Az elcsapott tanár olvasótömegeket hódított a jó könyvnek, az igazi művészetnek, az emberséges szónak. Konzervatív tanárok az ő Ady-breviáriumának nyomán indulnak el az Ady-életmű felé és nemzedékek látóköre tágul és ízlése finomul Benedek Marcell könyvtárnyi tömegű fordításain. A Riedl által megjósolt nagy tudományos opuszok elmaradtak ugyan, de nem igazi kárpótlás-e, hogy Balzac, Dickens, Dosztojevszkij, Flaubert, Anatole France, Victor Hugo, Mark Twain, Maupassant, Rabelais, Racine, Romain Rolland, Shaw, Steinbeck, Stendhal, Voltaire, Zola méltó magyar tolmácsot nyert Benedek Marcellben?

A 70 éves Benedek Marcell ma is tele van munkával és munkakedvvel. Nemcsak visszanyert egyetemi katedráját látja el, nemcsak az újabb fordítások munkája köti le, de az utolsó években ismét aktív részese az irodalomtörténeti vitáknak, a magyar irodalomtörténetírás, filológia és kritika nem csekély hasznára.

V a r g h a K á l m á n